

การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา
กับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบ
หลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
จังหวัดฉะเชิงเทรา

Instructional Model Based on Reflective Metacognition Strategies
together with Community based Learning for Enhance Local
Curriculum Development Ability : A Case Study of Rajabhat
Rachanakarindra University Students Chacheongsao Province

ทิพย์วิมล วังแก้วหิรัญ^{1*}

Thipwimol Wangkaewhiran^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา
กับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน และศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อน
กับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อน
อภิปัญญา
กับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานได้อาศัยหลักการของแนวคิดการสร้างสรรค์ความรู้ การรู้
กระบวนการเรียนรู้หรืออภิปัญญา การเรียนรู้ด้วยโครงงาน และการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน มาใช้เป็นหลักการ
ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยกำหนดชื่อเป็น รูปแบบการเรียนการสอน KWPMPL Plus Community
Based Project การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนดังกล่าวเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการ
เรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ตามความสนใจของตนเอง ได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด เกิดการเรียนรู้
กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การ
สำรวจความรู้เดิม ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนดำเนินงานเพื่อสร้าง
ความรู้ใหม่ ขั้นตอนที่ 4 การกำกับและตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานตามแผน ขั้นตอนที่ 5 การสรุปองค์ความรู้
และขั้นตอนที่ 6 การวางแผนต่อยอดองค์ความรู้ด้วยโครงงานการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย
ขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) การกำหนดหัวข้อและเป้าหมายการเรียนรู้ (2) การวางแผนดำเนินงาน
(3) การดำเนินงานตามแผน (4) การสรุปองค์ความรู้และสะท้อนความคิด ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียน
การสอนพบว่า ทุกองค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดและหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ขั้นตอน
กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากการเรียนตามรูปแบบ มีความเหมาะสม
ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ ส่วนผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอน KWPMPL Plus
Community Based Project พบว่าช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการสืบค้นข้อมูล การเห็นประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้
ในชุมชน มีจิตสำนึกร่วมอนุรักษ์องค์ความรู้ในชุมชน พัฒนาทักษะการตั้งคำถาม พัฒนาทักษะการสรุปองค์ความรู้
และพัฒนาทักษะการวางแผน ในระดับมาก ส่วนทักษะการกำกับตนเองในการเรียนรู้ ได้รับการพัฒนาในระดับปานกลาง

คำสำคัญ : รูปแบบการเรียนการสอน ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา การเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานหลักสูตรสาระ
การเรียนรู้ท้องถิ่น

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์

* Corresponding author : e-mail : thipwimol.wan@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were: to develop an instructional model based on reflective metacognition strategies together with community based learning and to study the using of the developed instructional model. The instructional model based on reflective metacognition strategies together with community based learning was based on the principle of constructivism theory, metacognitive theory, project based learning, and community based learning information to be the principle of the instructional model and was named KWPML Plus Community Based Project. There were 6 steps of learning process which were; step 1 : reviewing prior knowledge, step 2 : setting learning outcomes goal, step 3 : planning to construct new knowledge, step 4 : operating and monitoring according to the plan, step 5: summarizing new knowledge and step 6 : planning a project to construct further new knowledge which follow 4 steps ; 1) setting project topic and learning outcomes, 2) planning learning activities according to the learning outcomes, 3) operating step by step and 4) summarizing and reflecting the new knowledge. The quality of instructional model was in very high level in every aspects which consisted of the instructional model principle, the instructional model objectives, learning process and learning results. The implementation of KWPML Plus Community Based Project instructional model revealed that the learners were enhancing progress in high level of these aspects ; information researching skill, concerning of community learning resources benefit and willing to conserve the local knowledge, developing the questioning skill, summarizing skill and planning skill. Besides, self learning monitoring was developed in the middle level as well.

Keywords : Instructional Model, Reflective Metacognition Strategies, Community based Learning, Local Learning Curriculum

บทนำ

สังคมทุกวันนี้เป็นสังคมฐานความรู้โดยที่ ข้อมูล ข่าวสาร องค์กรความรู้ ความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และวัฒนธรรมสามารถส่งผ่านถึงกันได้อย่างง่ายดาย บุคคลในสังคมต้องติดต่อ พบปะ เพื่อดำเนินกิจกรรมทางสังคมหรือเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ปัจจุบันประเทศไทยยังคงอยู่ในช่วงของการพัฒนาทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ระบบการศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อตอบสนองจุดหมายปลายทางสำคัญของการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะเพื่อรองรับ การเป็นประเทศในประชาคมอาเซียน การพัฒนาคนให้ เป็นผู้รู้ ที่สามารถสร้างองค์ความรู้ให้กับตนเองได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เพื่อสร้างการเป็นนักประดิษฐ์คิดค้นในสาขา วิชาต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ระบบการศึกษา ต้องตระหนักในกระบวนการพัฒนาคนให้มีทักษะสำคัญ ที่จำเป็นต่อการเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ในศตวรรษที่ 21

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) มาตรา 6 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา มีความรู้และ คุณธรรม มาตรา 22 กำหนดแนวทางการจัดการศึกษา ไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความ สามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ถือว่าผู้เรียนมี ความสำคัญที่สุด นอกจากนี้ระบบการศึกษาไทยได้แบ่ง การจัดการศึกษา ออกเป็น 3 ระบบ อันได้แก่ การศึกษา ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตาม อริยาตัย ซึ่งการศึกษาในระบบนั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับ อุดมศึกษา การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานถูกมองว่าเป็น ระดับการศึกษาที่มีความสำคัญ เป็นรากฐานของการ ดำเนินชีวิตของบุคคล สืบเนื่องจากการปฏิรูปการศึกษา ภายหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ส่งผลให้โรงเรียนทุกแห่งต้องพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษาขึ้นเอง โดยอาศัยกรอบมาตรฐาน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นพิมพ์เขียวในการออกแบบหลักสูตร จบจนถึง ปัจจุบันที่ใช้กรอบมาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษา ซึ่งแนวทางขับเคลื่อนหลักสูตรดังกล่าวมี ลักษณะที่เปลี่ยนแปลงไปจากแนวทางเดิมที่มีการจัดทำ หลักสูตรแม่บทส่งมอบมาจากส่วนกลาง เฉกเช่นลักษณะ ของหลักสูตรก่อนการประกาศใช้พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ภายหลังการ ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว ประเทศไทย จึงปรับรูปแบบหลักสูตรมาเป็นหลักสูตรแบบอิงมาตรฐาน (Standard – Based Curriculum) ที่แบ่งโครงสร้าง เนื้อหาวิชาของหลักสูตรออกเป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและ เทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ โดยส่วนกลางได้จัดทำ มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้แกนกลาง ตัวชี้วัด ชั้นปี และตัวชี้วัดช่วงชั้นระบุไว้ในหลักสูตร แล้วเปิด โอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งเพิ่มเติมในส่วนที่เป็น สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หรือสาระการเรียนรู้ตามจุดเน้น ของสถานศึกษาเอง จากความเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมาจะ เห็นว่าบุคคลสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การจัดทำหลักสูตร สถานศึกษารวมถึงการนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของหลักสูตรแกนกลางได้ระดับใดนั้น จะขึ้น อยู่กับคุณภาพด้านความรู้ความสามารถและการเห็นถึง ความสำคัญของการพัฒนาและใช้หลักสูตรของบุคลากร ในสถานศึกษาโดยเฉพาะครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มสาระการ เรียนรู้ต่างๆ ที่จะต้องใช้ทั้งความรู้ในเรื่องศาสตร์องค์ ความรู้ตามกลุ่มสาระหลักที่ตนสังกัด ความรู้ในเรื่อง กระบวนการพัฒนาหลักสูตร และรวมถึงการเลือกสรร สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีคุณค่าควรแก่การบูรณาการ เข้ากับการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาใน แต่ละระดับชั้นเพื่อหล่อหลอมเยาวชนให้มีคุณลักษณะ ตามมาตรฐานหรือสิ่งที่ควรรู้และสามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดี ตามความคาดหวังระดับชาติและระดับชุมชนท้องถิ่นต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดสำคัญที่ขับเคลื่อนกระบวนการ เรียนรู้ของบุคคลให้เกิดประสิทธิผลในการเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องอภิปัญญา (Metacognition) ซึ่งเป็นความสามารถในการตระหนักรู้และเข้าใจใน กระบวนการรู้คิดของตนเอง สามารถติดตาม กำกับ ควบคุม และประเมินการรู้คิดของตนเองได้อย่างเป็น ระบบเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้

ทั้งนี้พบว่า โฟการ์ตี (Fogarty, 1994 : 7) สรุปไว้ว่าเราสามารถทำให้อภิปัญญาของบุคคลเพิ่มขึ้นได้โดยการฝึกยุทธศาสตร์ด้านประสบการณ์อภิปัญญา เรียกว่าเป็นการสะท้อนอภิปัญญา ซึ่งผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การวางแผน การตั้งคำถามโดยผู้เรียน การสนับสนุนให้ผู้เรียนเลือกอย่างมีสติ การประเมินผลด้วยเกณฑ์ที่หลากหลาย เป็นต้น

จากความสำคัญดังกล่าว ส่งผลให้ผู้วิจัยในฐานะอาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ เล็งเห็นความสำคัญในการเตรียมบุคคลที่กำลังก้าวสู่วิชาชีพครูให้เป็นผู้ที่มีทั้งความรู้ ทักษะความสามารถและเจตคติที่ดี ในการเป็นครูผู้สอนที่สามารถบูรณาการการสอนทั้งสาระความรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ตนรับผิดชอบและองค์ความรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงสนใจศึกษาวิจัยในประเด็นการศึกษาและพัฒนาแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานจะช่วยทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความรู้ในภาคทฤษฎีสู่การปฏิบัติโดยใช้แหล่งชุมชนเป็นแหล่งขับเคลื่อนการสร้างองค์ความรู้ ผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการออกแบบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยสามารถเป็นแนวทางให้สถาบันผลิตครูมีรูปแบบการพัฒนา นักศึกษาครูให้เป็นบุคลากรครูที่มีความสามารถด้านการออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นรูปธรรมได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
 2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ในด้านต่อไปนี้
- 2.1 ผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

2.2 ความสามารถในการออกแบบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

2.3 ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

2.4 ความคิดเห็นของเครือข่ายชุมชนที่มีต่อการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อพัฒนา โดยกำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารเพื่อพัฒนารูปแบบ

การเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ขั้นนี้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์รูปแบบการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. ผู้วิจัยกำหนดผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 5 คน วิพากษ์รูปแบบการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
3. ผู้วิจัยดำเนินการปรับตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นดำเนินการใช้รูปแบบการสอนโดย

ใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัย จัดประชุมนักศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมโครงการวิจัย วางแผนร่วมกันเพื่อกำหนดชุมชนที่เป็นฐานการเรียนรู้วิธีการศึกษาตามขั้นตอนของรูปแบบการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน และกำหนดเครือข่ายชุมชนที่เกี่ยวข้อง
2. นักศึกษากลุ่มตัวอย่างใช้กระบวนการของรูปแบบการสอน รูปแบบการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานในการเรียนรู้และกำหนดหัวข้อโครงการการศึกษาและออกแบบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนจำนวน 5 คน ทำการประเมินคุณภาพ หลักสูตรที่นักศึกษาพัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการประเมินผลการใช้รูปแบบการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ดำเนินการดังนี้

1. ผู้วิจัยทำการประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่เรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. ผู้วิจัยทำการประเมินความคิดเห็นของเครือข่ายชุมชนที่เกี่ยวข้องที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการวิจัย สรุป และรายงานผลการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัย ตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ประชากร ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 780 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 35 คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์ผู้วิจัยเป็นผู้สอน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

(1) ผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

(2) ความสามารถในการออกแบบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

(3) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

(4) ความคิดเห็นของเครือข่ายชุมชนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งประกอบด้วย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
2. แบบประเมินคุณภาพหน่วยการเรียนรู้
3. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน
4. แบบสอบถามความคิดเห็นของเครือข่ายชุมชนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

จากการศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน เพื่อพัฒนาความสามารถในการออกแบบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์ จังหวัดฉะเชิงเทรา สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้อาศัยหลักการของแนวคิดการสร้างองค์ความรู้ การรู้กระบวนการเรียนรู้หรืออภิปญญา การเรียนรู้ด้วยโครงงาน และการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน มาใช้เป็นหลักการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยกำหนดชื่อเป็น รูปแบบการเรียนการสอน KWPMPL Plus Community Based Project การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนดังกล่าวเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ตามความสนใจของตนเอง ได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด เกิดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความรู้เดิม ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนดำเนินงานเพื่อสร้างความรู้ใหม่ ขั้นตอนที่ 4 การกำกับและตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานตามแผน ขั้นตอนที่ 5 การสรุปองค์ความรู้ และขั้นตอนที่ 6 การวางแผนต่อยอดองค์ความรู้ด้วยโครงงาน

การเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) การกำหนดหัวข้อและเป้าหมายการเรียนรู้ (2) การวางแผนดำเนินงาน (3) การดำเนินงานตามแผน (4) การสรุปองค์ความรู้และสะท้อนความคิด ผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนพบว่า ทุกองค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดและหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ขั้นตอนกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจาก การเรียนตามรูปแบบ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ

2. การศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปรายร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ปรากฏผลดังนี้

2.1 นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้ง 35 คน ได้พัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ระดับหน่วยการเรียนจำนวนทั้งสิ้น 35 หน่วยโดยหน่วยการเรียนที่พัฒนาขึ้น เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทบุคคล ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ประเภททรัพยากร ธรรมชาติ และประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ โดยที่หน่วยการเรียนรู้นักศึกษาได้พัฒนาขึ้นจำนวน 35 หน่วยการเรียนรู้ มีคุณภาพในระดับดีมาก จำนวน 12 หน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 34.26 มีคุณภาพระดับดี จำนวน 22 หน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 62.86 และมีคุณภาพระดับพอใช้จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 2.86

2.2 นักศึกษาทั้ง 35 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความเห็นว่าผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอน KWPML Plus Community Based Project ทำให้เกิดทักษะการสืบค้นข้อมูล การเห็นประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และจิตสำนึกร่วมอนุรักษ์องค์ความรู้ในชุมชน ในระดับมาก ร้อยละ 94.29 ได้รับการพัฒนาทักษะการตั้งคำถาม ในระดับมาก ร้อยละ 88.57 ได้รับการพัฒนาทักษะการสรุปองค์ความรู้ ในระดับมาก ร้อยละ 85.71 ได้รับการพัฒนาทักษะการวางแผน ในระดับมาก ทั้งนี้พบว่า ร้อยละ 85.71 ได้รับการพัฒนาทักษะการกำกับตนเองในการเรียนรู้ในระดับปานกลาง

2.3 นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นว่าการนำรูปแบบการเรียนการสอน ไปใช้เป็นฐานคิดในการออกแบบการออกแบบหน่วยการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

ให้เกิดประสิทธิผลนั้น จะต้องเตรียมทักษะสำคัญ ได้แก่ ทักษะการตั้งคำถาม ทักษะการทบทวนความรู้เดิม ทักษะการสืบค้นข้อมูล ทักษะการจัดการและนำเสนอข้อมูล ทักษะการสรุปข้อมูล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ทำให้การนำรูปแบบดังกล่าวไปใช้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ผลดียิ่งขึ้น

2.4 ความคิดเห็นของเครือข่ายชุมชน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความเห็นว่าผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปรายร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน อยู่ระดับมากทุกข้อ อันได้แก่ องค์ความรู้ที่ได้รับ ทักษะการวางแผน ทักษะการสืบค้นข้อมูล ทักษะการจัดการและนำเสนอข้อมูล ทักษะการสรุปองค์ความรู้ ทักษะการกำกับตนเองในการเรียนรู้ ทักษะการตั้งคำถาม การเห็นประโยชน์ของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และ การนำความรู้ท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัย ข้อที่ 1 ที่กำหนดไว้ว่า เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปรายร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานนั้น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปรายร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการของแนวคิดการสร้างสรรค์ความรู้ การรู้กระบวนการเรียนรู้หรืออภิปราย การเรียนรู้ด้วยโครงการ และการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน มาเป็นหลักการในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยกำหนดชื่อเป็น รูปแบบการเรียนการสอน KWPML Plus Community Based Project เพื่อให้ง่ายต่อการจำและทำความเข้าใจ มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจความรู้เดิม (K = What do you Know?) ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ (W = What do you Want to know?) ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนดำเนินงานเพื่อสร้างความรู้ใหม่ (P = What do you Plan to Know?) ขั้นตอนที่ 4 การกำกับและตรวจสอบกระบวนการดำเนินงานตามแผน (M = What do you Monitoring to know?) ขั้นตอนที่ 5 การสรุปองค์ความรู้ (L = What do you Learned?) และขั้นตอนที่ 6 การวางแผนต่อยอดองค์ความรู้ด้วยโครงการการเรียนรู้

แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน (Plus Community Based Project) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอนได้แก่ (1) การกำหนดหัวข้อและเป้าหมายการเรียนรู้ (2) การวางแผนดำเนินงาน (3) การดำเนินงานตามแผน (4) การสรุปองค์ความรู้และสะท้อนความคิด การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนดังกล่าวเป็นการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนได้เรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ตามความสนใจของตนเอง ได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด เกิดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติจริง ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน จึงประเมินผลการตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนของพบว่า ทุกองค์ประกอบ ซึ่งประกอบด้วย แนวคิดและหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ขั้นตอนกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนหลังจากการเรียนตามรูปแบบ มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ โดยผู้เชี่ยวชาญทุกคนมีความเห็นไปในแนวทางเดียวกัน นั่นน่าจะเพราะองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบที่สอดคล้องกันและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สอดคล้องกับ การให้ทัศนะเกี่ยวกับรูปแบบที่ดีของ Keeves (1988 , p. 560) ที่กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ควรประกอบด้วย ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (structural relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม ๆ (associative relationship) ดังนั้นจึงส่งผลให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพในระดับดีเป็นที่ยอมรับของผู้เชี่ยวชาญทุกคน

2. จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญาณ์ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานในด้าน (1) ผลการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้ (2) ความสามารถในการออกแบบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น (3) ความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญาณ์ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน และ (4) ความคิดเห็นของเครือข่ายชุมชนที่มีต่อการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญาณ์ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ผู้วิจัยขออภิปรายผล ดังนี้

2.1 นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการวิจัยทั้ง 35 คน ได้พัฒนาหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ระดับหน่วยการเรียนจำนวนทั้งสิ้น 35 หน่วย โดยหน่วยการเรียนที่พัฒนาขึ้น เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน 4 ประเภท ได้แก่ ประเภทบุคคล ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ประเภททรัพยากร ธรรมชาติ และประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ โดยที่หน่วยการเรียนที่นักศึกษาได้พัฒนาขึ้นจำนวน 35 หน่วยการเรียนรู้ มีคุณภาพในระดับดีมาก จำนวน 12 หน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 34.26 มีคุณภาพระดับดี จำนวน 22 หน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 62.86 และมีคุณภาพระดับพอใช้จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 2.86 จากผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมหน่วยการเรียนรู้ส่วนใหญ่มีคุณภาพในระดับดี โดยมีการออกแบบหน่วยการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็นไปตามแนวทางที่ 4 ของ กรมวิชาการ (2545) ที่ได้ให้แนวทางพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นเป็น 5 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป 2) การปรับหรือเพิ่มรายละเอียดหัวข้อของเนื้อหา หมายถึง การปรับเนื้อหาด้วยการลดหรือเพิ่มปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป 3) การปรับปรุงสื่อการเรียนการสอน เป็นการเพิ่มเติม ตัดทอน สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อความเหมาะสมสอดคล้องกับท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ คาบเวลาเรียน ของรายวิชาพื้นฐานนั้นเปลี่ยนไป 4) การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ ทำได้โดยการจัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัด และเอกสารประกอบการเรียนการสอนขึ้นใช้ตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และสภาพท้องถิ่น และ 5) การจัดทำคำอธิบายรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นใหม่ เป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทั้งรายวิชา แต่ไม่ซ้ำซ้อนกับรายวิชาที่เป็นรายวิชาพื้นฐานโดยพบ ว่า นักศึกษาในโครงการมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นในลักษณะที่ 4 โดยจัดทำในลักษณะเอกสารหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอนขึ้นใช้ตามความเหมาะสมให้สอดคล้องกับตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และสภาพท้องถิ่นที่นักศึกษาเลือกแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

โดยเน้นให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้องในกรณีรายวิชา พื้นฐาน และสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่กำหนดในกรณีที่ เป็นรายวิชาเพิ่มเติม ที่นักศึกษาสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ได้ในระดับดี เป็นส่วนใหญ่ อาจเนื่องจาก นักศึกษาได้รับความรู้จากการศึกษารายวิชาหลักสูตรและการ พัฒนาหลักสูตรในเนื้อหา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และกระบวนการพัฒนา หลักสูตรระดับสถานศึกษาและระดับรายวิชา แต่ทั้งนี้ นักศึกษาดังกล่าวเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ซึ่งยังมีได้เรียน รายวิชาหลักการจัดการเรียนรู้ และวิชาการวัดและ ประเมินผล จึงส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายจึงมี ระดับคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้ในระดับดีมากจำนวน น้อยและมีระดับคุณภาพของหน่วยการเรียนรู้ในระดับ พอใช้จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้

2.2 จากผลการสอบถามความคิดเห็นของพบว่า นักศึกษาทั้ง 35 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความเห็น ว่า ผลที่เกิดขึ้นจากการเรียนด้วยรูปแบบการเรียนการสอน KWPM Plus Community Based Project ทำให้เกิด ทักษะการสืบค้นข้อมูล การเห็นประโยชน์ของแหล่งเรียน รู้ในชุมชน และจิตสำนึกร่วมอนุรักษ์องค์ความรู้ในชุมชน ในระดับมาก ร้อยละ 94.29 ได้รับการพัฒนาทักษะการ ตั้งคำถาม ในระดับมาก ร้อยละ 88.57 ได้รับการพัฒนา ทักษะการสรุปองค์ความรู้ ในระดับมาก ร้อยละ 85.71 ได้รับการพัฒนาทักษะการวางแผน ในระดับมาก ทั้งนี้ พบว่า ร้อยละ 85.71 ได้รับการพัฒนาทักษะการกำกับ ตนเองในการเรียนรู้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผลการศึกษาดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับผลการสอบถามความคิดเห็นของเครือข่ายชุมชน จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 100 มีความเห็นว่าการเรียนด้วยรูปแบบ การเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน อยู่ระดับมากทุกข้อ อันได้แก่ องค์ความรู้ที่ได้รับ ทักษะการวางแผน ทักษะ การสืบค้นข้อมูล ทักษะการจัดการและนำเสนอข้อมูล ทักษะการสรุปองค์ความรู้ ทักษะการกำกับตนเองในการ เรียนรู้ ทักษะการตั้งคำถาม การเห็นประโยชน์ของแหล่ง เรียนรู้ในชุมชน และการนำความรู้ท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับการสรุป กระบวนการอภิปัญญาของ บราวน์ และคณะ (Brown et al.,1983 อ้างถึงใน สมจิตร ทรัพย์อัประมัย, 2540 : 22) ที่สรุปกระบวนการอภิปัญญาที่พบในงานวิจัย

ทางพัฒนาการนั้นมักประกอบด้วยกระบวนการ ดังนี้ (1) การวางแผน (planning) หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคล เตรียมหรือกระทำ ก่อนลงมือแก้ปัญหาหรือก่อนลงมือแก้ ปัญหาหรือทำงานที่กำหนด เช่น การทำนายผล การจัด ตารางเรียน การจัดสรรเวลา เป็นต้น (2) การดำเนินการ ตามแผนและกำกับตนเอง (monitoring) เป็นกิจกรรมที่ ทำระหว่างการเรียนรู้ เช่น การทดสอบ การทบทวน การ ปรับตารางเวลาใหม่ และ (3) การตรวจสอบผลลัพธ์ (checking) เช่น การประเมินผลลัพธ์จากการใช้กลวิธี แต่ละอย่าง โดยเทียบกับเกณฑ์ด้านประสิทธิภาพ ทั้งนี้ จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า นักศึกษามีทักษะการกำกับ ตนเองในการเรียนรู้ ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นผล มาจากนักศึกษายังขาดกระบวนการบางอย่างในการ กำกับควบคุมตนเอง ดังที่ ซิมมอนส์ (Simons, 1989 อ้างถึงในอ้างอิงใน สมจิตร ทรัพย์อัประมัย, 2540 : 21) ได้เน้นความหมายของอภิปัญญาในการกำกับควบคุม (regulation) มี 9 ลักษณะด้วยกัน คือ การเตรียมตัว (orientation) การวางแผน (planning) การควบคุม ตนเองให้ดำเนินการตามแผน (monitoring) การทดสอบผล การดำเนินการตามแผน (testing) การตรวจสอบข้อมูลที่ จำเป็นอีกครั้ง (reorientation) การวางแผนต่อเนื่อง (on-line planning) การวินิจฉัย (diagnosing) การ ไตร่ตรอง (reflection) และการประเมินผล (evaluation) ดังนั้นการที่นักศึกษามีคุณลักษณะในการกำกับตนเอง ระดับปานกลางอาจเป็นผลมาจากการที่นักศึกษาขาด คุณลักษณะบางอย่าง เช่น การตรวจสอบข้อมูลที่จำเป็น อีกครั้ง หรือ การวางแผนอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

2.3 นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นว่าการนำรูปแบบ การเรียนการสอน ไปใช้เป็นฐานคิดในการออกแบบการ ออกแบบหน่วยการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้เกิด ประสิทธิภาพนั้น จะต้องเตรียมทักษะสำคัญ ได้แก่ ทักษะ การตั้งคำถาม ทักษะการทบทวนความรู้เดิม ทักษะการ สืบค้นข้อมูล ทักษะการจัดการและนำเสนอข้อมูล ทักษะ การสรุปข้อมูล ซึ่งเป็นทักษะสำคัญที่ทำให้การนำรูปแบบ ดังกล่าวไปใช้ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ผลดียิ่งขึ้น จากการศึกษาแสดงความคิดเห็นดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านักศึกษาดังกล่าวเห็นถึงความสำคัญของทักษะกระบวนการบางอย่างที่มี ความสำคัญและจำเป็นต่อการนำรูปแบบการเรียน การสอนไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล ซึ่งการสะท้อนความเห็น ในเรื่องการเตรียมทักษะจำเป็นนั้น เป็นเสมือน

การจัดเตรียมกลวิธีให้กับผู้เรียนดังที่ เดอร์รี่ และเมอเฟย์ ได้ใช้กรอบแนวคิดของ ฟลาเวลล์ (สมจิตร์ ทรัพย์อัประมัย, 2540 : 42-44) ได้เสนอวิธีการฝึกอภิปัญญา ใน 4 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) สอนกลวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนได้สะสมไว้ในคลังกลวิธีของตน (action หรือ strategies) 2) ฝึกให้ผู้เรียนตระหนักได้ว่า ตนต้องเรียนอะไร มีเป้าหมายอะไร (goal) 3) เพิ่มพูนความถี่และคุณภาพของประสบการณ์ อันจะนำไปสู่การหยั่งเห็นในการเรียนรู้ (metacognitive experience) และ 4) ช่วยให้ผู้เรียนได้สะสมข้อความรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของกลวิธีต่าง ๆ รวมทั้งข้อความรู้เกี่ยวกับโอกาสและวิธีที่จะใช้กลวิธีเหล่านั้น (metacognitive knowledge) โดยที่ เดอร์รี่และเมอเฟย์ ยังได้อธิบายต่อไปว่า การฝึกในข้อที่ 1 ซึ่งได้แก่การสอนกลวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายนั้น เป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด เนื่องจากปัจจุบันมีเทคโนโลยีมากมายที่ช่วยสอนทักษะเหล่านั้นให้กับคนเกือบทุกระดับอายุหรือระดับความสามารถ แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้กลวิธีเหล่านั้นได้ มิได้เป็นเครื่องประกันถึงความเพิ่มพูนการเรียนรู้ ตามทฤษฎีอภิปัญญาแล้ว ความสามารถในการเรียนรู้จำต้องอาศัยความรู้ในเชิงอภิปัญญาด้วย นั่นคือ ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์และวิธีการ (when and how) ที่จะใช้กลวิธีเหล่านั้น ทั้งนี้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้อภิปัญญา เมอเฟย์ ได้เสนอให้ใช้กลไกการชี้แนะ (triggering mechanism) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถระลึกถึงกลวิธีที่จะช่วยให้บรรลุผลสำเร็จในงานทางพุทธิปัญญา (cognitive) ที่กำลังทำอยู่ นั่นคือ สามารถเข้าใจสิ่งที่กำลังอ่านได้ (comprehension) แต่ถึงแม้กลไกการชี้แนะจะประสบผลสำเร็จ กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลควรก้าวสู่ขั้นการศึกษา (studying) ซึ่งในขั้นการศึกษานี้ จะเน้นการใส่ใจกับสาระสำคัญที่ยังไม่รู้ (unknown) และมีการใช้กลวิธีการเรียนรู้กับสาระการเรียนรู้ต่างๆ ตรวจสอบผลของความพยายามในการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนกลวิธีบางอย่าง จากผลการศึกษาคิดเห็นจึงสามารถขยายความได้ว่าในการใช้ด้วยรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลนั้นผู้เรียนควรมีการเรียนรู้กลวิธี รวมถึงวิธีการเลือกใช้กลวิธีในการสร้างความรู้นั้นการศึกษาในสาระที่ยังไม่รู้ เพื่อให้เกิดกระบวนการกำกับกับการเรียนรู้ที่ยั่งยืนของตนได้ต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ เชพเพลย์ (Shapley, 1994)

ที่ได้ทำการศึกษาอภิปัญญาในเชิงการควบคุมภายใต้ มโนทัศน์ของการกำกับตนเอง (self-regulation) โดยพิจารณาร่วมกับแรงจูงใจและกระบวนการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายศึกษาว่าสามารถสอนกลวิธีการกำกับตนเองให้แก่ผู้เรียนได้หรือไม่ โดยทำการศึกษากับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองซึ่งมีการใช้กลวิธีมากกว่ากลุ่มควบคุมซึ่งได้แก่การประเมินตนเอง (selve-evaluation) การจัดระบบและปรับเปลี่ยน (organization and transformaing) การตั้งเป้าหมาย (goal-setting) และการวางแผน (planning) รวมทั้งการจดบันทึก (keeping record) ส่วนกลุ่มควบคุมมีการใช้กลวิธีในการกำกับตนเอง ซึ่งผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีความมั่นใจทางปัญญาเพิ่มขึ้นและสูงกว่ากลุ่มควบคุม

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบจากการวิจัย ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

เพื่อให้การนำรูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ควรมีการดำเนินการดังนี้

- 1.1 การใช้รูปแบบการเรียนการสอนเกิดประสิทธิผลนั้น ผู้สอนควรศึกษาทำความเข้าใจลักษณะพฤติกรรมที่สะท้อนอภิปัญญาให้ชัดเจนเพื่อจะได้ให้คำแนะนำและส่งเสริมผู้เรียนให้ใช้อภิปัญญาผ่านยุทธศาสตร์การสะท้อนอภิปัญญาได้อย่างมีคุณภาพต่อไป เช่น 1.การวางแผน 2. การสร้างคำถาม 3. การเลือกอย่างมีสติ 4. การประเมินผลด้วยเกณฑ์ที่หลากหลาย 5. การทำให้ได้รับความน่าเชื่อถือ 6. เลิกใช้คำว่าฉันทำไม่ได้ 7. การเรียบเรียงประโยคสะท้อนกลับความคิดของผู้เรียน 8. การนิยามพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 9. การระบุศัพท์เฉพาะให้ชัดเจน 10. การใช้บทบาทสมมติและการจำลองสถานการณ์ที่สนับสนุนอภิปัญญา 11. การเขียนบันทึกประจำวัน และ 12. การเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบ

1.2 การใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้ แบบใช้ชุมชนเป็นฐานให้เกิดประสิทธิผล ครูผู้สอนควรเสริม

ทักษะที่ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เช่น ทักษะการสืบค้น ทักษะการกำกับตนเอง ทักษะการสรุปความ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป
จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐาน ในเนื้อหาอื่นๆ

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้ยุทธศาสตร์สะท้อนอภิปัญญา ร่วมกับการเรียนรู้แบบใช้ชุมชนเป็นฐานที่มีต่อตัวแปรตามอื่นๆ เช่น คุณลักษณะทางอภิปัญญา เจตคติต่อการเรียน ทักษะกระบวนการวิจัย เป็นต้น

2.3 ควรทำการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่องในระยะยาวและเก็บข้อมูลแบบอนุกรมเวลา (Time series) เพื่อดูพัฒนาการทางการเรียน และคุณลักษณะทางอภิปัญญาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2545). แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สมจิตร ทรัพย์อัประไมย. (2540). ผลของการใช้รูปแบบเพื่อพัฒนาเมตาคognitionขั้นที่มีต่อเมตาคognitionขั้นและสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Forgarty, R. (1994). Teach for Metacognitive Reflection. Palatine, IL : IRL/SkyLight Training and Publishing, Inc.
- Keeves, P. J. (1988). Educational research methodology, and measurement: An international handbook. Oxford, England: Pergamon Press.
- Shapley, K. S. (1994). Metacognition, motivation, and learning: A Study of sixth grade middle school student' use development of self-regulated learning strategies. Doctoral dissertation, University of North Texas. DAI. 54/12 : 4349A.